

Vladimír Patrás

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

ORCID: 0000-0001-8354-3729

e-mail: Vladimír.Patras@umb.sk

**PARODICKÝ ŽÁNROVÝ MIX AKO HODNOTOVÝ
PROTOTYP INTERNETOVEJ OBČIANSKEJ
PUBLICISTIKY (SAMIZDAT *HLAS KOTOLNE*
1989–1992 V SOCIOLINGVISTICKOM SVETLE)****PARODIC GENRE MIX AS A VALUE PROTOTYPE OF INTERNET
CITIZEN JOURNALISM (THE *HLAS KOTOLNE* 1989–1992
SAMIZDAT IN SOCIOLINGUISTIC PERSPECTIVE)**

Abstrakt: Príspevok je zameraný na interdisciplinárne predstavenie spoločenských podmienok a sociokomunikačných okolností vzniku a jestvovania slovenského občasnika *Hlas kotolne* so sústredením pozornosti na jeho žánrový profil. Počítačovo spracúvané, nízkonákladové, režimom neregistrované, komunitne šírené výtlačky boli editované v zlomovom období ako ojedinelá, hravá iniciatíva príslušníkov mladej inteligencie-nežurnalistov od decembra 1989 do apríla 1992. Cieľom príspevku je identifikovať vtedajšie možnosti, zámery a prejavy so žurnalistickými črtami a predurčením, zvážiť lingvokultúrne podmienky, kontúrovať hodnotové, resp. hodnototvorné ambície dobových prejavov a poukázať na ich (ne)využívanie v terajšej internetovej publicistike. Nosnú líniu príspevku utvárajú analytické pohľady na motívický areál, kompozičný profil občasnika a na jeho žánrovú skladbu s modelovými charakteristikami a variačným potenciálom textov, publikovaných počas nedlhého života edície. Ťažisko pristavení utvárajú poukazy na osobitý parodicko-persiflážny spôsob medializovania témy a predmetu pozornosti, dobových motívov či protagonistov života v postsocialistickej spoločnosti na sklonku 20. storočia. Kyberprostredie poskytuje na budovanie účinných, potrebných hodnotových prototypov občianskej publicistiky omnoho rozvinutejšie a pestrejšie predpoklady než *Hlas kotolne* ako jej protodigitálny predchodca. Napriek uvedenému poznaniu sa zručné, profesionálne parodizovanie, hybridné žánrové postupy a čítavé, inšpirujúce príspevky v dnešnej internetovej mediálnej komunikačnej sfére využívajú len sporadicky.

Kľúčové slová: *sociolingvistika, samizdat, hra, občianska publicistika, žánrový mix, axiológia*

Abstract: The paper focuses on an interdisciplinary presentation of the social conditions and socio-communicative circumstances of the emergence and existence of the Slovak periodical *Hlas kotolne* (The Voice of the Boiler Room), focusing on its genre profile. The computer-processed, low-cost, unregistered by the regime, community-di-

distributed copies were edited in the breakthrough period as a unique, playful initiative of members of the young, non-journalist intelligentsia from December 1989 to April 1992. This paper aims to identify the possibilities, intentions, and expressions with journalistic features and predetermination of that time, consider the linguocultural conditions, contour the value- or value-forming ambitions of contemporary communication, and highlight their (dis)use in contemporary internet journalism. Analytical perspectives on the motivic area form the paper's main line, the periodical's compositional profile and genre composition, along with model characteristics and variation potential of texts published during the short life of the edition. The focus of the reflections is formed by references to the peculiar parodic-persiflage way of medializing the theme and object of attention, contemporary motifs, or protagonists of life in the post-socialist society at the end of the 20th century. The cyber-environment provides much more developed and varied conditions for building effective, necessary value prototypes of citizen journalism than Hlas kotolne did as its proto-digital predecessor. Despite the preceding insights, skilful, professional parodies, hybrid genre practices, and readable, inspiring posts are only sporadically employed in today's online media communications sphere.

Keywords: sociolinguistics, samizdat, play, citizen journalism, genre mix, axiology

„...řeč není hra v šachy s předem danými pravidly mající své „svrchované“, „privilegované“ hráče. [...] Řeč je nejvýš ona hra bez (předem daných) pravidel, hra, v níž se hraje dříve, než se ví, co se hraje, jak se hraje, hra, v níž jsou potenciální pravidla nejvýš sediment aktuálně vznikajících strategií a taktik“ (Jan Kořenský).¹

1. Úvodné poznámky

Skelet pristavení tvarují sociolinguvistické pohľady na „ľahko-vážne“ motívicko-tematické spektrum a kompozičný profil slovenského raritného občasnika *Hlas kotolne*. Edícia na rozhraní 80. a 90. rokov vo vtedajšom búrlivom období celospoločenských obrátov oslovovala málopočetnú, vekovo-generačne rovnorodú, mentálne, skúsenostne, záujmovo a ideovo príbuzne orientovanú komunitu. Dodajme: dialo sa tak bez webovej, t. j. sieťovej podpory.

Na príklade nenápadného edičného počínu s mediálnymi ambíciami mienim priblížiť dve komplementárne okolnosti. Na prvej línii sa pokúsím poodhaliť vtedajšie možnosti, zámery a komunikáty jednej vetvy neoficiálnej publicistiky, poukázať na ich východiská a kontúrovať jej dobové hodnotové, resp. hodnototvorné ambície. Ťažisko a vlastný cieľ štúdie pritom utvárajú náhľady na osobitý, ľudický² (hravý; nezriedka v podobe „hry na hru“), parodicko-persiflažný spôsob medializovania tém a predmetov pozornosti, motívov či protagonistov života

¹ Kořenský, J. (2014). Slovo hra jako obrazné vyjádření a jako základní koncept v teoriích řeči. *Proměny myšlení o řeči na rozhraní tisíciletí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 192–193.

² Z lat. *lud, ludere* – hra; hrať sa. Vo vzťahu k problematike hry – hravosti, k ludickej teórii ľudskej prirodzenosti viac Gray, P. (2009). *Play Makes Us Human I: A Ludic Theory of Human Nature* Play is the germ that grew to make us human. W: *Psychology Today* (umiestnené 4. 6. 2009). <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/freedom-learn/200906/play-makes-us-human-i-ludic-theory-human-nature> . [Online. Dostupné 28. 8. 2024.]

v postsocialistickej spoločnosti na sklonku 20. storočia. Na druhej línii zamýšľam poukázať na žánrovú skladbu s modelovými charakteristikami a variačným potenciálom komunikátov, ktoré boli publikované počas nedlhého života zmieňovanej edície, a na (ne)využívanie vtedajších *ludických* publicistických impulzov v dnešnej internetovej občianskej žurnalistike.

V týchto pristaveniach sa ukazuje ako nepríliš produktívne uvádzať všeobecné, viac či menej známe okolnosti vážneho dejinno-spoločenského obratu z konca 80. rokov 20. storočia v stredoeurópskych podmienkach. Moje úsilie je venované niektorým okolnostiam vtedajšieho sympatického rozhodnutia málopočetného kruhu vnímavých pozorovateľov, inovátorských tvorcov s publikačnými skúsenosťami. Boli to pritom novinári, stavovsky neangažovaní, žurnalisticky neorganizovaní kreatívni prispievatelia. V čase dejinného zlomu si „hravo“ zaumienili predostrieť prirodzene zvedavému spoločenstvu neoficiálnu, nemasovú, obsahovo-tematicky pestrejšiu komunikačnú platformu, ktorá by obchádzala ustálené zásady, ustrnuté schémy a šablónovité prejavy režimovej tlačenej žurnalistiky i dobovo poplatných vedeckých i umeleckých výtvorov. *Hlas kotolne*, protodigitálne pripravovaná tlačovina – na počiatku s *príchutou zakázaného ovocia*, v dnešnom videní *voľnočasová aktivita* – vzbudil prinajmenšom komunitnú pozornosť. Technologicky podporoval a štruktúrne pestrou, neobvykle širokospektrálnou obsahovo-pragmatickou náplňou doladňoval potreby či očakávania jednotlivcov či skupín. Objavil sa v časti slovenskej verejnosti po necelých troch týždňoch po novembrovom obrate v roku 1989 ako alegoricko-recesný, vcelku odvážny počín. Vo vskutku krátkom období vzopätia a úpadku eufórie zo spoločenského varu pretrval v obehu necelého dva a pol roka.

Vo výberových pramenných súpisoch³ sa *Hlas kotolne* charakterizovaný ako „(prvý porevolučný) samizdat“ nevyskytuje. Takto ho po rokoch (možnože odľahčene, možnože s prímесou hravej irónie) označili spoluzakladatelia. Preto je vhodné primerane priblížiť vývin obsahovej náplne exemplárov *Hlasu kotolne* a načrtnúť pravdepodobný, predpokladaný či očakávaný dosah príslušnej produkcie na zvedavé, cielené, záujmovo orientované, príp. náhodné publikum. Vo svetle sociálno-psychologického, dejinno-kultúrneho a pojmovno-sémantického podložia termínu *samizdat* je vhodné v objektívnejšom svetle vnímať vzťah emisie *Hlasu kotolne* k samizdatovej tvorbe (ku kontextu viac Patráš, 2025). Rešpektujúc tému štúdie priame priradovanie textov *Hlasu kotolne* k všeobecne akceptovanému etalónu samizdatovej produkcie si zaslúži poukázať na prítomnosť parodicko-hravého rozmeru.

2. Metodologicko-metodické ukotvenie problematiky

Hlas kotolne prvý raz vyšiel 1. decembra 1989 (v prvopočiatoch s doznievajúcim rizikom inštitucionálneho utajovania edičných zámerov, bez žiadosti o ofi-

³ Základní info o slovenském samizdatu. <https://scriptum.cz/cs/periodika/zakladni-info-o-slovenskem-samizdatu>. [Online. Dostupné 24. 8. 2024.]

ciálny štátny súhlas a bez registrácie) ako výsledok iniciatívy šestice intelektuálov s multidisciplinárnou prírodovedno-humanitnou výbavou⁴. Osnovatelia nadobudli solídne vysokoškolské vzdelanie vrátane uplatňovania zásad vedecko-odbornej, umeleckej a žurnalistickej komunikácie. Mali rozvinuté teoretické i aplikačné skúsenosti s divadelníctvom a spisovateľskou prácou, získali publicistické, redakčné a typografické zručnosti a navyiac si vypestovali zmysel pre koncepčné, vzťahové uvažovanie, vyjadrovanie a konanie. Voľnú zakladateľskú zostavu tvorili a časopis redakčne rozbiehali Dalibor Bošňák, Andrej Ferko, Anton Hodál, Ivan Kalaš, Ivan Mizera a Gustáv Murín na pôde Laboratória umelej inteligencie v rámci Ústavu výpočtovej techniky vysokých škôl v Bratislave. Z dostupných prameňov⁵ je zrejmé, že neustanoveným, pritom reálnym výkonným šéfredaktorom bol D. Bošňák (používal pseudonym *K./Kotolko Hlásny*; šéfredaktor; sám sa nazýval *téchredaktor*⁶). A. Ferko (1955) je slovenský matematik a informatik, vysokoškolský pedagóg, vyučujúci okrem iného aj počítačovú grafiku. Je známym a oceňovaným spisovateľom, dramatikom a publicistom. G. Murín (1959) je taktiež prírodovedec, biológ, vysokoškolský učiteľ a vedecký pracovník v oblasti botaniky. Zároveň je plodným spisovateľom, esejistom, publicistom, dramatikom a scenáristom. V ostatných dvoch desaťročiach sa prejavuje ako investigatívca, weblogger, zápalistý internetový diskutér a neoficiálny pamätník príbehu *Hlasu kotolne*. Práve *téchredaktor* a uvedená dvojica s interdisciplinárnou vzdelanosťou a osobnostnou výbavou v rozmedzí *exaktnosť* (ratio, systémová výbava, faktografickosť, presnosť) – *umenie* (emotio, uvoľnenosť, imaginatívnosť, estetickosť) podstatne vytvarovala a zreálnila ideu, vývin, redaktorské a typografické spracovanie, štruktúru a prevádzkovanie *Hlasu kotolne*.

Hlas kotolne sa objavil v čase, keď už „štandardizované“, vžitú limity samizdatovej tvorby z 50. – 70. rokov vcelku strácali opodstatnenie. Jeho zakladatelia si zrejme uvedomovali reálne riziko emisného neúspechu a premysleli iný, variantný koncept pre/žitia svojho zámeru vrátane jeho manažovania. Pri zrode edície preto vstúpil do hry odlišný, pritom razantný pojmovo-definičný rozmer sociokultúrnej povahy. Oproti definične charakterizovaným samizdatovým pomeroch v slovenských podmienkach utváralo osobitosť *Hlasu kotolne* synergické zmýšľanie

⁴ Nikto zo zakladateľov nebol dobovým režimom proskribovaný, ani nútený *verejnosti nebyť na očiach* a pôsobiť *v podzemí*. (Miestom pre osoby nepohodlné režimu sa symbolicky i nezriedka doslovne stala budova alebo miestnosť s tepelno-technickým príslušenstvom centrálneho vykurovania – kotolňa.)

⁵ Jeho úplné meno a priezvisko je uvedené priamo v úvodnom *Hlase kotolne* 1/89 (1. december 1989) v súčasti *Prehlásenie. Výzva a na záver dementi*. Viac k Bošňákovmu poslaniu Ferko, 2005; Ferko, A.: Dlhšia mikropovedka o šéfredaktorovi *Hlasu kotolne*. *Orbis dictus* (fragment): <https://www.litcentrum.sk/ukazka/orbis-dictus>. [Online. Dostupné 26. 8. 2024.]

⁶ Murín, G. (2019b). Bieda slovenskej Neholúcie – November 1989 inak VII. W: *Blog Pravda.sk*, 13. 11. 2019. <https://gumurin.blog.pravda.sk/2019/11/13/bieda-slovenskej-neholucie-november-1989-inak-vii>. [Online. Dostupné 21. 8. 2024.]

a vypestované kultúrno-umelecké povedomie vzdelanej, seabavedomej, tímovo fungujúcej mladej inteligencie. Skupina kompetentne, bez väčších obáv, s intelektuálnym posolstvom nastoľovala v *Hlase kotolne* motívy rezistencie, disentu a ochranárstva a pritom zužitkovala svoju vyvinutú „postmodernú“ schopnosť ironizovať, parodizovať absurditu doby (spomienkovo poznamenáva Ferko, 2005). Presvedčivú súčasť publikovania poskytovalo osobné odhodlanie a angažovanosť, zodpovednosť a (politicky hatený, hravý, nie hlasno, extravagantne dávkovaný) aktivizmus pri tvorbe obsahu, technickej príprave, zalamovaní, rozmnožovaní a rozosielaní produkcie. Dialo sa tak v situácii, ktorú spríznačňoval stopový výskyt či nízka dostupnosť rozmnožovacej techniky a vynútená nízkonákladovosť čísel. Počas dožívania *Hlasu kotolne* sa ako podporný aparát už uplatňovala typografická a kompozičná pestrosť, multimodálnosť a žánrová disparátnosť príspevkov v dynamickom elektronicky podmienenom, používateľsky príjemnejšom prostredí.

Je zrejmé, že *Hlas kotolne* z dnešného hľadiska v ranej fáze svojej životnosti nadobudol jeden znak terminologicky vymedzenej samizdatovej tvorby – pololegálnosť emitovania. Ostatné identifikátory pojmovo-definičnej príslušnosti k samizdatovému kánonu (termín porov. Igrunov, 2005) v zmenenej spoločensko-kultúrnej paradigme stratili svoje opodstatnenie. Slovné spojenia „prvý porevolučný samizdat“, „prvý a jediný známy porevolučný samizdat na Slovensku“ (Murín, 2014; 2019a; 2019b; biblioteka.sk), „populárny parodický samizdatový časopis“ (Ferko, 2005) si v súčasnosti nárokuje na významovo posunuté interpretovanie. V jeho základe opäť, ako počas samotného jestvovania emisie, tkvie hravé, odľahčujúce nadsadzovanie, jemné propagačné zveličenie, inotaj, (seba)irónia, t. j. kontúry a charakteristiky niekdajšieho zámeru a počínania. Obaja pôvodcovia citátov ani po odstupe času, ani pod vplyvom spomienkového optimizmu tak nezapreli svoju osobnostnú výbavu a zmysel pre humor. Uvedené kvalifikovanie pritom nadobúda aktuálnu kontextovú hodnotu. Tak umožňuje pojmovo-sémanticky priezračne, eticky prijateľne operovať s pomenovaním *samizdat* bez použitia metakomunikačného signálu (úvodzoviek, kurzívy, boldu a pod.) aj v štúdiu, venovanej parodizovaniu ako výstavbovému princípu medializovania.

S ohľadom na relatívnu málopočetnosť čísel a uzatvorenosť emisie *Hlasu kotolne* ako schodná cesta na výpovedne priezračné postrehy, konštatácie a interpretácie je zvolená kvalitatívna porovnávacia analýza. Žánrové zastúpenie v printových médiách, žánrové vzorce a ich obmeny sú v štúdiu vnímané a interpretované s dôrazom na žánrotvorné charakteristiky (Slančová – Mergeš – Klingová – Sokolová, 2022, s. 115–159; súbežne Slančová a kol., 2023, s. 440–448; vo vzťahu k používaniu jazyka, digitálnym žánrom a médiakomunikácii Orgoňová – Bohunická – Kazharnovich, 2023, s. 106–169; Homoláč a kol., 2022). Termín *žáner* uplatňujem na analytický exkurz v zmysle pojmového vymedzenia *komunikačného žánru* podľa Thomasa Luckmanna (Luckmann, 2021, s. 56). Zmienené uchopenie v sebe hodnotne integruje viacúrovňový sociálny kontext správania

s patričnou mierou záväznosti pre komunikantov. Narábanie s komunikačným žánrom je tak metodicky vhodnou trasou na výpovedne prijateľné žánrové interpretovanie produkcie s mediálnymi ambíciami. Uvedené poňatie je v prieniku so štylistickou koncepciou žánru ako invariantnej kontaminácie obsahovej (hlbkovej, motivickej, slohovopostupovej) a formálnej (povrchovej, výrazovej, štýlovej) modelovej štruktúry textu (Findra, 2013, s. 286–288). Z päťice konštituentov podľa Slančovej a kol. (2023) argumentačnú hodnotu na účely príspevku nadobúdajú tri parametre: a) tematický parameter (v jeho akčnom rádiu axiologický aspekt), b) funkčný parameter (so sociálno-kultúrnym poňatím) a c) kompozičný parameter (s výstavbovými stratégiami). Pravdaže, vybrané parametre počítajú s preskupovaním a prekryvom svojich areálov. Vybalansovaním potenciálu sa (komunikačný) žáner otvára zmiešavaniu (hybridizácii).

3. Zistenia a výsledky

Hlas kotolne spočiatku fungoval ako „odľahčovací pás“, predurčený príjemcom na uvoľňovanie napätia z nadšených vystúpení, nerealistických vízií, pátosu a rýchleho spolitizovania väčšiny aktivít hýbateľských skupín a persón vtedajšej (česko-)slovenskej spoločnosti. Edičný zámer predvídavo ťažil z idey, že žiadne tabu by nemalo byť nedotknuteľné a každá hodnota musí vydržať skúšku spochybením⁷. Napriek proklamovaným úsiliam editorov zachovávať pravidelnosť *Hlas kotolne* vychádzal ako občasník. Prvé tri čísla vyšli v decembri 1989. Od 5. čísla sa do záhlavia dostalo aluzívne inojazyčné dvojpomenovanie *Voice of Boiler-Room* (anglojazyčná ponáška), *Kesselraumstimme* (germanizujúca narážka). Úsmevné logá splnili pútaciú funkciu; akiste však mali aj karikujúco-symbolicky poukázať na spočiatku rozpačité, postupne smelšie otváranie spoločenstva svetu. Od 7. čísla pribudol do štruktúry hlavičky nápadný, naturalisticky stvárnený čierny hák. Jeho prítomnosť vo vizuáli viacúrovňovo signalizovala postoj v zmysle frazémy *mať (niečo) na háku*, príp. evokovala rebelské motívy folklorizujúceho jánošíkovského razenia. Predposledné, 13. číslo vyšlo 22. marca 1991. Nasledovala viac než ročná vydavateľská prestávka; záverečné 14. číslo vyšlo 17. apríla 1992 a *Hlas kotolne* potichu zmĺkol. Zatíchnutie si vynútila dynamika života a hustnúci sediment spoločenských udalostí. Zánik bol preto prostý, nesentimentálny a pochopiteľný: väčšina prispievateľov prešla do novovznikajúcich médií štandardného druhu. Z roku 1992 je známy pokus o znovuoživenie *Hlasu kotolne* ako elektronického média v sieti jedného z predchodcov internetu a s podporou e-mailových služieb. Reaktivácia však nebola životaschopná a *Hlas kotolne* definitívne dožil. Je dôležité, že počas

⁷ Bližšie pozri heslo *Hlas kotolne* na webovom sídle encyklopédie *Biblioteka.sk* –

https://www.encyklopedia.sk/encyklopedia/index.php?veda=202688&pojem=Hlas_kotolne .

[Online. Dostupné 18. 8. 2024.]

svojej existencie mal aj napriek módne ladenému *undergroundovému* profilu svoj imidž, dosah, čítanosť a odozvu. Príspevky z neho na počiatku 90. rokov čerpali aj niektoré slovenské i české periodiká oficiálnej proveniencie a s celoplošným záberom.

Emblémovou črtou tém, funkcie a kompozície príspevkov *Hlasu kotolne* sa stal humorno-satirizujúci, intenčný, pútavo až atraktívne karikujúci prístup k zobrazovanej skutočnosti. Väčšinu komunikátov vo vydaniach *Hlasu kotolne* počas celého oblúka životnosti s rozmanitým odstupňovaním účinnosti vystužuje paródia a persifláž. Persifláž ponímam v zhode s lexikálnym vymedzením ako „žáner založený na napodobňovaní obsahu, témy či motívu diela formou satiry“ (Slovník súčasného slovenského jazyka, O – Pn, 2021⁸). Persifláž sa vyskytuje v množstve príspevkov v *Hlase kotolne*. Akiste by teda obstálo aj rozšírenie pojmového vymedzenia žánru na *stratégiu* (myslené s J. Kořenským zo vstupného citátu), spôsob či pravidlo stvárňovania.

Najmä v počiatkovej – hravo-hrovej fáze editovania (1. číslo; december 1989 – 6. číslo; marec 1990⁹) uvedenej línii zodpovedalo aj nasadzovanie troch zámerne nevyhranených, synonymicky pomenovaných a aluzívne obmieňaných skupín textov: a) štylizované úvodníky, kvázimanifesty, napohľad štandardné, pritom z hľadiska obsahu zámerne vyprázdnené satirické výzvy, okázalé vyjadrenia k banalitám, glosy, marginálie, fejtonické ponášky, apologetické karikované „prehlásenia“ (*Kultúrne okienko Literárnej skupiny Máslostroj*; I. Mizera a ďalší), b) vypointované bonmoty, satirické výlomky, obežníky, hlásenia, inzeráty (*Radoví členovia Predsedníctva*; A. Ferko, G. Murín), a c) *šteklivo hryzkajúce*, ale *nehryzavé* dystopie (*Kútik aktuálnej dystópie*; G. Murín). Zámerná „postmoderná“ žánrová nevýraznosť s „rozkmítanými“ žánrovými parametrami v celej palete zobrazovania na osi *objektívnosť – subjektívnosť, verejnosť – privátnosť, oficiálnosť – neoficiálnosť, pripravenosť – nepripravenosť* a najmä *ústnosť – písanosť* sa stala trvalo prítomnou poznávacou značkou celej edície.

V stredovej – konsolidačnej fáze (7. číslo; apríl 1990 – 11. číslo; október 1990) sa početnosť strán v nastupujúcich číslach znásobila. V Slovenskej republike sa v lete 1990 uskutočnili prvé „pestre“ voľby po celospoločenskom obrate a aj osadenstvu a externým prispievateľom *Hlasu kotolne* poskytli dostatok motívov zo širokého názorového spektra. Štruktúra edície a náplň okazionálne nazývaných rubrik sa napr. v 7. čísle obohatila o rozmerné analýzy s administratívno-právnym profilom, prvkami štatistiky, odborníckym vyjadrovaním a prítomnosťou „vedeckého“ odkazového aparátu. Oficiálny, formalizovaný žánrový pôdorys výtlačku nadobudol výrazné črty žánrového mixu so zreteľným subjektívno-kritickým odtieňom. Dialo sa tak v dôsledku narastajúcich rozpakov, animozít a rozporov v dobovej povolebnej spoločenskej situácii v Slovenskej republike a v rozporení

⁸ Heslo *persifláž*: <https://slovník.juls.savba.sk> . [Online. Dostupné 28. 8. 2024.]

⁹ Layout *Hlasu kotolne* už v listingovej podobe čerpal z grafiky a stĺpcového zalamovania príspevkov, známeho z oficiálnej tlače.

spoločného štátu, do zániku nazývaného *Česká a Slovenská Federatívna Republika*. 8. – 11. číslo už fungovalo s technologicky a typograficky inovovaným vizuálom a už príliš nepripomínalo svojich predchodcov. Štruktúra a náplň koncového čísla stredovej fázy životnosti už recesisticky, aj s dvojjazykovými príspevkami napodobňovala či parodovala svojich oficiálnych súbežcov (*Zmena*¹⁰, *Verejnosť*, týždenník *Slobodný piatok* a ďalšie). Atraktivnosť *Hlasu kotolne* zachovávali rubriky *Strelnica* s fragmentmi poznámok a glosičkami (persifláž v nich podporujú aktualizujúco viacvýznamové podpisy *Mahabharáta*, *Snobko*, (*Špica*), *Martin Luther King-Kong*, *Marha*, *Píšťalka Kotlíka*, *B-12* a i.); *Národy sebe* s politickou tematikou spolužitia Slovákov a Čechov; rozhovory; *Rubrika ČéČé* (čo *čítatelia*) s karikovanou listárňou; *Briketky* s pichľavými margináliami; rozsiahle historizujúco-politizujúce pasáže *Prezidentský Kút Aktuálnej Dystópie* s fiktívnym dvojrozhovorom s prezidentom spoločného štátu a koloratúrnymi aforizmami pod čiarou; úvahy na medzinárodné motívy (dobový konflikt Irak – Kuvajt; podpis prispievateľa *Bangla Dežo*). Záver utvárali „odvetrávacie“ pasáže – policajná pátracia akcia, kútik poézie a napokon *pel-mel*, t. j. myšlienková miešanina zámerne nepríliš súvisiacich textových úlomkov.

V záverečnej – predfinálnej fáze (12. číslo; december 1990 – 13. číslo; marec 1991; 14. číslo z apríla 1992 po ročnej prestávke upútalo pozornosť profesionálnym typografickým spracovaním, ale už neoslovilo svojich čitateľov pre vývinový útlm a silnejúci nostalgický podtext edície) emitované čísla štandardne pracovali s rubrikami zo stredovej fázy životnosti *Hlasu kotolne*. Obsahové nasýtenie zodpovedalo vtedajšiemu stavu v spoločnosti a v potrebe ho glosovať. Glosovanie uplatňovali slovenské a české texty zakladajúcich prispievateľov, ale aj externá autorská produkcia. Čísla a vôbec celý edičný zámer pred svojím doznením prirodzene tendoval k posilneniu príspevkov umelecko-kritického, pravdaze, odskúšaného recesno-persiflážneho razenia. Svedčia o tom rubriky *Knihotéka*, t. j. samopašný informačník o knižných novinkách satiricky predurčených verejne známym osobám (13. číslo, s. 10), *Rubrika „ČéČé“* s príznakovo pridanými úvodzovkami ako metakomunikačným signálom s pestrým obsahom (*otvorený list*, výlomok zo *zatvoreného listu*, *inzertný kútik*, nekrológ), *Rozprávky* s aluzívno-satirickým podtónom, *Kronika hektika* s podtitulom *polit-fiction*, *Kto je who* – výstredný žartovný smerník slovenskej literárnej obce; v 13. čísle pribudli poznámky so znakmi komentára, zároveň glosy so stopami fejtónu. Ukazuje sa, že *Hlas kotolne* už v období „opadávaní prvých vlnobití“ a pri zrýchľujúcej penetrácii spoločenstiev digitálnymi technológiami s interaktívnymi, multimodálnymi platformami nemienil, nemohol či objektívne už nevládal zaznamenať ďalší pútavý posun, prekvapivý počin či tvorivý prínos.

Súhrnne: textové produkty na platforme hybridných, „roztancovaných“ kvázižánrových matíc s reálnou či manifestovanou príslušnosťou k publicistickým žánrom využívali nie síce úplne neznáme, avšak vždy experimentujúce postupy, pestrú stavebnú

¹⁰ ZMENA. <https://1989.sng.sk/casopis-zmena> . [Online. Dostupné 24. 8. 2024.]

a výrazovú výbavu. Tvorcovia využívali voľné asociácie, alegórie, verbovizuálnu hru, symboliku, žart, persifláž, dekompozíciu, asymetrickosť a disharmóniu, samopaš, iróniu, satiru a hatený sarkazmus, hyperbolizovanie, antinómie, pseudovedecké parodizovanie, karikovanie, alúzie, komiksové prvky, kontradiktórické výroky, slovné hračky, bizarné pseudonovinárske mená, prvky tajomnosti spojené s doznievajúcou dobou sankcií za nepriznané či nepovolené verejné publikovanie, zdôrazňované vyzdvihovanie nehotovosti, nedopracovanosti textu (koncept), „rebelské“ obchádzanie zásad a pravidiel verejného, kultivovaného písomného vyjadrovania a i. Analogicky so stavebnou architektúrou: v hĺbke príspevkov *Hlasu kotolne* pôsobí rozrúbenie, fragmentácia žánrov a ich opätovné prestavovanie – dekonštrukcia v derridovskom zmysle – do inej (prítom nie novej) kontextovej podoby stvárnenia témy a organizácie súčastí do ich celistvého vyjadrenia.

Do *Hlasu kotolne* boli nasadzované postupy a prostriedky známe z dobovej „dávkovanej cenzúry“ v umeleckom prostredí, v mediálnej komunikačnej sfére vrátane popkultúrnych žánrov „riadenej zábavy“ a v spoločenskej komunikácii. Uskutočňovalo sa tak aj v intenciách slovenského humoristicko-satirického časopisu *Roháč*, vychádzajúceho v rokoch 1948–1991; podobne známym je český *Dikobraz* a produkcia príbuzného zamerania v iných krajinách – *Krokodil*, *Ludas Matyi*, *Perec*, *Szpylki* atď. Uvedené intermediálne a sociokultúrne prepojenia boli najmä na počiatku editovania *Hlasu kotolne* posilňované nastupujúcimi (vtedy ešte exkluzívnymi) teletechnologickými nosičmi, na ktorých vznikali jednotlivé exempláre.

4. Diskusné poznámky a záver

Tematika, funkcia a kompozícia, význam a výraz stránok nenápadného *Hlasu kotolne* rezonuje v súčastiach tradičnej i webovej onlinej mediálnej produkcie s printovou príslušnosťou. Prepojenie či odkaz sa viaže na autorsky konkrétnu, žánrovo nevyhranenú až amorfnú, postojovo nepríliš polarizovanú, prítom podnetnú tvorbu. Ide predovšetkým o moderovanú, tematicky aktuálnu a hodnotovo podnetnú analytickú participatívnu (občiansku) žurnalistiku bez nadmerného, vtieravého politicky dominantného aktivizmu. Do uvedeného okruhu sa hlási pútavá reportáž, kultivovaná polemika, satirická úvaha s príbehovou digresiou¹¹, zamyšlenie s prvkami manifestu¹², sarkasticko-polemický názor, postoj s persiflážnymi črtami, pohotový fejtón, výstižná glosa a pod. Ich hodnotenie či hodnotu v očiach onlineho publika odráža napr. počínanie a prejavy internetových diskutérov.

¹¹ Bakoš, O. (2024). Z osídel politickej matematiky sa nikdy nevymoceme. W: *Pravda – Dnes píše*. <https://nazory.pravda.sk/dnes-pise/clanok/698874-z-osidel-politickej-matematiky-sa-nikdy-nevymoceme>. [Online. Dostupné 2. 9. 2024.]

¹² Belák, L. (2024). Kultúra nekultúrnosti. W: *Blog Pravda.sk*. (umiestnené 8. 2. 2024).

<https://belak.blog.pravda.sk/2024/02/08/kultura-nekulturnosti>. [Online. Dostupné 29. 8. 2024.]

Na podporu poznatku o zámernom, príp. intuitívnom využívaní prototypových spôsobov oslošovania publika z čias *Hlasu kotolne* po 35 rokoch prisúvam tri (A, B a C) vybrané ukážky koncepčne, motivicky a kompozične príbuzných komunikátov zo súčasnej slovenskej mediálnej sféry s onlinovou príslušnosťou. Ukazuje sa, že sa (za)stierajú nosné žánrové rozdiely medzi produkciou hlavného prúdu – mainstreamu, blogosférou, alternatívnymi mediálnymi portálmi, komunikáciou s mediálnymi ambíciami na sociálnych sieťach a uvoľneným, spontánnym dorozumievaním.

A. Wacharczyk, Jana. (2016): *kultivovaná polemika*¹³

- reakcia na aktuálnu tematiku, prezentovanú autorkinou predchodkyňou (sugestívne až naturalisticky líčené počínanie poľovníkov v revíroch); autorka nastoľuje výhrady k spôsobu argumentácie v pôvodnom príspevku, poskytuje protiargumenty s cieľom a) poukázať na širší odborný-spoločenský kontext a b) na schopnosť, resp. umenie viesť hodnotnú názorovú výmenu s vyvažovaním polarít *ratio – emotio* v hĺbkovej (významovej, strategickej) a povrchovej (výrazovej, realizačnej) úrovni. Myšlienkovú ucelenosť s prezentovaním vyargumentovaného postoja, pútavosť a presvedčivosť názorového komunikátu podporuje niekoľko okolností: nasadzovanie hierarchizovaných pasáží, obrátne manévrovanie v oblasti verbálnej proxemiky (*ja – my – zneosobnenie*), vybrané citáty z textu názorovej predchodkyne, pestré metakomunikačné signály (úvodzovky ako signál odstupu), používanie administratívno-právnej, poľovnícko-ochranárskej a jazykovednej terminológie, profesiového vyjadrovania, oficiálnych združených pomenovaní a súčastí s príslušnosťou k mediálnej komunikačnej sfére v kontraste s kolokvializačným výrazovým inventárom.

1. Fragmenty z textu (vynechané pasáže sú signalizované použitím hranatých zátvoriek):

„Ad: Puška pušku myje

Ak občianska publicistika definitívne získa zlú povest', ak bude synonymom nenávistných rečí a emotívneho blúznenia, ktoré sa nemôžu brať vážne, do veľkej miery to bude zásluha autorov ako Hana Fábry a článkov ako Puška pušku myje (Pravda, 10. 11. 2016).

Na spomínanom článku nezaráža ani tak to, čo si autorka myslí a aké má predstavy o poľovníctve, poľovníkoch a povinnostiach správcov revírov pri starostlivosti a regulovaní stavov zveri – absencia poznania a vôle pochopiť situáciu je tu evidentná.

[...]

¹³ Wacharczyk, J. (2016). Ad: Puška pušku myje. W: *Pravda – názory, analýzy a postrehy* (postované 26. 11. 2016). <https://nazory.pravda.sk/analyzy-a-postrehy/clanok/411916-ad-puska-pusku-myje>. [Online. Dostupné 26. 8. 2024.] Spoločenská hodnota textu pre príjemcu sa komplementárne revalvuje aj v diskusných aktivitách *wreaderov* (čitateľov a zároveň prispievateľov).

Nielen pre lovca, ale aj pre obvyčajného čitateľa je tu nepochopiteľné skôr to, že autorka prezentuje poľovníka výlučne ako zabijaka, teda ako toho zlého z dvojice poľovník – ochranár. V danom kontexte mäsa a mražáku by bol krvilačným zabijakom aj chovateľ, ktorý by si dovoľil zarezat' sliepku z vlastného chovu.

Vymedzovanie aktérov situácií na „oni a my“ je umelou polarizáciou, kde sa ten druhý, teda „oni“, v tomto prípade poľovníci, vykresľuje ako nepriateľ.

[...]

Pravda je však taká, že existuje dohoda medzi Štátnou ochranou prírody SR a Ministerstvom pôdohospodárstva SR o ročnej kvóte odstrelu vlkov na území Slovenska. Paradoxné na celej situácii je, že práve ochranári navrhovali kvótu 80 jedincov vlka, kým krvilační poľovníci len 70 kusov. To sa však do konceptu H. Fábry nehodí a môžeme sa len pýtať, či zásadnú okolnosť, akou je platná inštitucionálna dohoda, autorka opomína z neznalosti vecí, alebo ju vedome ignoruje.

Občianska publicistika môže vychádzať aj z pocitov. Aby mal text nejakú výpovednú hodnotu, mal by obsahovať aspoň stopové množstvo racionality, slušnosti a faktov. Pasáž o zatemnených mozgoch je však vyslovene hejterská: „Ochrancovia ‚nákupu‘ jelenieho mäsa v lese si však ďalej melú svoje. Možno im hlad zatemňuje mozog. Alebo majú iný dôvod na lov?“

Takéto a podobné verbalizácie sú za hranicou tolerantnosti, nech sa na to pozeráme z ktorejkoľvek strany pomyslenej hranice. Texty, ktoré sú zložené len z negatívnych emócií, jazykového klišé, utkvělých predstáv, urážlivých nálepiek pre určité sociálne a profesijné skupiny, deformujú verejný diskurz.

Zavádzajú čitateľa, znevažujú diskusného partnera a oponenta, polarizujú verejnú mienku a podnecujú sociálnu nevraživosť. Latku úrovne občianskej publicistiky nastavujú na úroveň krčmových rečí a posúvajú ju do schémy tzv. „hate speech“. V tejto schéme sa demokracia mení na ochlokráciu, vládu hejterov a trollů, ktorých prejavy nepatria do priestoru mienkotvorného média.“

2.Výlomky z reakcií diskutérov¹⁴:

Pekne! Má to hlavu i päť. U mňa +++

Brehy

27. 11. 2016

19:19

+1

veľmi pekne napísané a hlavne trefne!

Stano1

27. 11. 2016

00:49

+3

¹⁴ Diskusná nástenka k onlinovému názorovému textu Wachtarczyk, J. (2016):

<https://debata.pravda.sk/debata/411916-ad-puska-pusku-myje> . [Online. Dostupné 3. 9. 2024.]

[...]

Vynikajúci článok, plne suhlasim.

portik

26. 11. 2016

20:08

+2

Škoda, že Pravda neumožňuje hodnotiť publikované články. Tento by bol vysoko pozitívne hodnotený.

Andreas

26. 11. 2016

17:43

+7

[...]

Výborný článok! Už sme pomaly zabudli, že polemizovať sa dá aj takto – bez vulgarizmov a osobných invektív.

Jojo4

26. 11. 2016

11:14

+7

B. Čobejová, Eva. (2024): *postojový príspevok s persiflážnymi črtami*¹⁵

- príležitostný text so znakmi črty viazaný na jubilejnú celospoločenskú udalosť; očakávaný, resp. predpokladaný kompozičný pôdorys je aktualizovaný prostredníctvom príznakového členenia textu na odseky; motivická línia príspevku je na jeho vstupe odľahčená a zároveň expresivizovaná výberovým zreťazením detailov a kolokvializovaním tlačeneho textu; uvedený vstup plní pútaciú funkciu a emotívne zvyrazňuje nosnú racionálnu myšlienku – reálnu, nemanifestovanú podporu kolektívnej (vojenskej) bezpečnosti moderného štátu.

1. Hlavička príspevku:

The screenshot shows the header of a web article on the 'Denník Postoj' website. At the top, the site's logo 'Denník POSTOJ' is visible, along with navigation links: 'Denník', 'Svet kresťanstva', 'Rubriky', and 'Obchod'. A search icon is on the right. Below the navigation bar, the article's date '27. august 2024' is shown, followed by tags: 'Komentáre a názory', 'armáda', 'Smer', and 'opozícia'. The article title is 'Oslavy SNP / Pompézna vojenská prehliadka a moment, keď si Truban s Kaliňákom rozumejú'. The author's name 'Eva Čobejová' is displayed next to a small profile picture. A short bio follows: 'Vystužovala žurnalistiku, pracovala v denníku Sme, SME, v týždenníku Domino Fórum a v časopise ryždeň. Je vydatá, má jedno dieťa.' At the bottom of the header, it indicates '4 minúty čítania' and a 'Zdieľať článok' button.

¹⁵ Čobejová, E. (2024). Oslavy SNP. Pompézna vojenská prehliadka a moment, keď si Truban s Kaliňákom rozumejú (umiestnené 27. 8. 2024). W: *Konzervatívny denník Postoj* <https://www.postoj.sk/161244/pomezna-vojenska-prehliadka-a-moment-ked-si-truban-s-kalinakom-rozumeju> . [Online. Dostupné 27. 8. 2024.]

2. Vlastný text príspevku (fragment vstupnej pasáže):

V Banskej Bystrici sa šturmuje, aby bolo na štvrtkovú vojenskú prehliadku všetko dokonale pripravené. Včera sa ešte narýchlo dosádzali stromy popri ceste.

Štvorprúdová cesta pozdĺž Hrona je už ohradená plôtikmi, sú tu zástupy mobilných toaliet, vidno už tribúny a popri ceste sú nahusto rozmiestnené reproduktory.

Včera poobede z nich už dokonca bolo počuť vojenskú dychovku. Atmosféra je tu už od nedele taká oslavná a plná očakávania, čo za parádu to tu bude.

Vojaci už dva týždne nacvičovali na vojenskom letisku Sliač, ale dve generálky už boli aj priamo v meste, aj ľudia sa mohli prizerieť.

Bude to veľmi pompézne, na nábreží bude pochodovať takmer tritisíc vojakov, zopár psov a vidno bude 266 kusov techniky.

Okrem toho bude vidieť v plnej paráde aj členov mnohonárodnej bojovej skupiny Severoatlantickej aliancie, budú tu Španieli, Poliaci, Česi, Chorváti, Američania, Rumuni, Lotyšci či Portugalci.

Ak celé oslavy budú pekné a dôstojné, všetci budeme radi.

No bude to veľká paráda. Minister Kaliňák bude žiarieť, lebo všetko to má pod palcom, prezident Pellegrini bude pyšný na armádu, ktorej je vrchným veliteľom, aj na svoje rodné mesto.

C. Tóth, Peter. (2024): *sarkasticko-polemický názor*¹⁶

– štylizovane ospravedlňujúce nastavenie autorského zrkadla s príznakom verbálneho sebaaprezentovania; opakovanie vytvorených okazionalizmov a expre-

¹⁶ Tóth, P. (2024). O Cintuloch medzi nami. W: *Ďateľ. Pohľad za kulisy politiky* (postované 3. 9. 2024). <https://www.datel.news/clanok/o-cintuloch-medzi-nami?page=1> . [Online. Dostupné 4. 9. 2024.]

sívnych textových schém, používanie 1. osoby sg. ako avízo rázneho, nekompromisného presadzovania „autorovej pravdy“:

1. Úvod textu:

Peter Tóth • utorok 3. septembra 2024

O Cintuloch medzi nami

Chápem, že niekomu nevyhovuje sarkastický a ironický tón mojich statusov, komentárov a glos. Sú však aj takí – a zjavne ich nie je málo –, ktorí sledujú tento kanál práve kvôli irónii a sarkazmu mojich poznámok. Jeden aj druhý prístup považujem za rovnocenný, pretože proti gustu žiaden dišputát.

Sú však aj takí, čo tvrdia, že nemám nárok kritizovať progresívne šerblíky, lebo iróniou a sarkazmom robím presne to isté (len v obrátenom garde), čo nádenníci progresívnej propagandy. A to považujem nielen za obrovský omyl, ale aj prejav náказы cintulizmu v mysliach a dušiach nezanedbateľného počtu ľudí.

Tento status je preto náhradou za zdĺhavé vysvetľovanie si pojmov a faktov s kritikmi v rôznych diskusných vláknach. A keďže v nasledujúcich riadkoch vyjadrím všetko, čo mám v tomto ohľade na mysli, azda mi bude odpustené, že sa do ďalších diskusií na túto tému nebudem zapájať. Ďakujem za porozumenie.

Forma a obsah sú síce úzko previazané, ale jedno nie je možné zamieňať za druhé. Ak používam na kritiku progresívnych šerblíkov ironicko-sarkastickú formu, neznamená to, že sa po obsahovej stránke dopúšťam takých zhovädilostí ako oni.

2. Záverečný odsek:

Nepáči sa niekomu môj slovník? Beriem na vedomie a zároveň to mám v paži. Neberiem však obviňovanie z toho, že moja irónia a sarkazmus sú to isté, čo produkujú progresívne šerblíky, pretože nikoho na rozdiel od nich neobviňujem z páchania trestnej činnosti a z nikoho nerobím nebezpečného nepriateľa spoločnosti. Ich slovník je možno voňavý, ale obsah poriadne zapácha inkvizíčným a jakobínskym duchom. Môj slovník je nepochybne drsný a niekedy aj vulgárny, avšak rozhodne nie je postihnutý náказou cintulizmu.

Páčil sa vám tento príspevok? Pridajte sa na náš Telegram kanál, kde vás budeme informovať o najnovších príspevkoch na portáli Ďateľ.

Zakladatelia platformy a zároveň autori, ale i postupne pribúdajúci spolupracujúci prispievatelia najmä v počiatočnej fáze editovania *Hlasu kotolne* roztopašne, pritom s občianskou odvahou a nadhľadom, kompetentne, výberovo, vyhranene

a cielene predznačovali, karikovali, glosovali a parodovali aktuálne *neuralgické miesta* a procesy v spoločenskom živote a praxi, úspechoch i omyloch protagonistov vtedajšieho zlomového vývinového obdobia. S osobn(ostn)ým zaujatím cez vlastný, skupinový či komunitný priesor a filter spoločenskej objednávky púťali pozornosť spočiatku skromného, pričinením osobných väzieb postupne rastúceho publika. Poukazovali na vzťahy a súvislosti medzi udalosťami v spoločnosti s ich kauzálnym podloží, pestovali diskusiu/polemiku, vytipúvali a oslovovali potenciálnych príjemcov, prijímali odozvy a reagovali na ne.

Výsledok počínaní – plastický, nepríliš modelový, *ad hoc* upravovaný (ako *sediment aktuálne vznikajúcich stratégií a taktík*; pozri citát od J. Kořenského v čele štúdie), individualizovaný, rétorizovaný žánrový mix – synestetickým spôsobom nadviazal na staršie, známejšie sociokultúrne podnety. Osobitým intelektuálnym vnášaním podnetných posolstiev i spornejších inšpirácií do rubrik i príspevkov a ich kontextovým aktualizovaním vytvoril hodnotové predpolie na medializovanie prostredníctvom tzv. nových technológií digitálnej éry s ich prednosťami, výzvami i obmedzeniami. Nerezignoval pritom ani na domáce a zahraničné (post)moderné impulzy v medziľudskej komunikácii, kultúre, umení, médiách a v prostrediach s digitálnou morfológiou.

S vytvarovaním hybridných žánrov sa v sledovanej edícii vyladila podnetná sociokultúrna a komunikačná platforma s literárno-umeleckým smerovaním a post-moderným rámcom. V *Hlase kotolne* sa tak usídlila beletrizujúca žánrová vetva občasníkového rodokmeňa. Tlačovina sa vyvinula ako inšpirujúca publicistická základňa, žiadaná v dynamickom žití, pritom nerezignujúca na informačnosť. V období premien rozmanitého pôvodu a dôsledkov, navonok pútavých proklamácií a nastupovania konzumistických trendov to nesporne je náročná, pritom pružná, očakávaná a priaznivo vnímaná ratolesť.

Bez nadsadzovania a nenáležitého zovšeobecňovania sa ukazuje, že súčasné zmiešavanie, premeny mediálnych žánrov a ich neustála diverzifikácia v mediálnej komunikačnej sfére je v slovenských podmienkach zriedkavejším, pritom overeným, pútavým a pre náročnejšieho čitateľa žiadaným trendom, ktorý postrehla a ktorý si aj bez sieťového prostredia na prelome 80. a 90. rokov minulého storočia odskúšala už zostava *Hlasu kotolne*.

Príspevok vznikol v rámci riešenia vedeckého projektu VEGA č. 1/0662/22 *Hodnotový potenciál kontextovej expresivity v onlinových novinách a časopisoch*.

Bibliografia

- Ferko, A. (1998). *Orbis dictus. (Nekonečný sex.)* Bratislava: Slovenský spisovateľ.
Findra, J. (2013). *Štylistika súčasnej slovenčiny*. Martin: Osveta.
Homoláč, J. a kol. (2022). *Míšení žánrů, stylů a diskurzů v internetové komunikaci*. Praha: Academia.

- Igrunov, V. (ed.) (2005). *Antologija samizdata*. Nepodcenzurnaja literatura v SSSR. 1950–1980-e. V 3-ch tomach. 1 kniha 1: do 1966. Moskva: Meždunarodnyj institut gumanitarno-političeskich issledovanij.
- Kořenský, J. (2014). *Proměny myšlení o řeči na rozhraní tisíciletí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Luckmann, T. (2021). Kommunikative Gattungen. W: Dix, C. (ed.), *Die christliche Predigt im 21. Jahrhundert. Multimodale Analyse einer Kommunikativen Gattung*. Wiesbaden: Springer VS (s. 51–61).
- Orgoňová, O. – Bohunická, A. – Kazharnovich, M. (2023). *Sociálna inklúzia a používanie jazyka*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- Patráš, V. (2026). *Žánrové centrum a periféria v Hlase kotolne a podnety pre súčasnú webovú žurnalistiku*. (Príspevok predstavený na 12. medzinárodnej konferencii o komunikácii *Centrum a periféria v jazykovej komunikácii*, Banská Bystrica 3. – 5. 9. 2024; v tlači.)
- Slančová, D. – Mergeš, J. – Klingová, J. – v Sokolová Kičura, J. (2022). *Úvod do štúdia žurnalistických žánrov v tlačových médiách*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove.

Internetové zdroje

- Ferko, A. (2005). *Intelektuálne iniciatívy, matfyzácke vtipy a spolupráca s praxou. Príspevok do jubilejnej publikácie k 25. výročiu FMFI UK*. (Nepaginovaný rukopisný príspevok.) <http://www.sccg.sk/~ferko/PresahyMFFVysloVknihBelo75.pdf>.
- Ferko, A. (nedatované). *Andrej Ferko. Stručná charakteristika*. <https://www.litcentrum.sk/autor/andrej-ferko/strucna-charakteristika-tvorby>.
- Gray, P. (2009). Play Makes Us Human I: A Ludic Theory of Human Nature Play is the germ that grew to make us human. W: *Psychology Today* (umiestnené 4. 6. 2009). <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/freedom-learn/200906/play-makes-us-human-i-ludic-theory-human-nature>.
- Hlas kotolne (heslo). W: *Biblioteka.sk. Online*. https://www.biblioteka.sk/encyklopedia/index.php?pojem=Hlas_kotolne
- Murín, G. (2014). VPN na srandu. W: *Blog Pravda* (online), 18. 11. 2014. <https://gumurin.blog.pravda.sk/2014/11/18/vpn-na-srandu/?print>.
- Murín, G. (2019a). Hlas kotolne večne živý. W: *Sme blog* (online), 1. 11. 2019. <https://blog.sme.sk/gustavmurin/media/hlas-kotolne-vecne-zivy>.
- Murín, G. (2019b). Bieda slovenskej Neholúcie – November 1989 inak VII. W: *Blog Pravda.sk*, 13. 11. 2019. <https://gumurin.blog.pravda.sk/2019/11/13/bieda-slovenskej-neholucie-november-1989-inak-vii>.
- Slančová, D. a kol. (2023). *Úvod do štúdia interaktívnej štylistiky I*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity. <https://www.pulib.sk/web/pdf/web/viewer.html?file=/web/kniznica/elpub/dokument/Slancova6/subor/9788055530871.pdf>.